

JAN BOUKAL

JAN ILBURK Z VŘESOVIC A POČÁTKY HRADU DOUBRAVSKÁ HORA VE SVĚTLE PÍSEMNÝCH PRAMENŮ

1) Hrad Doubravská Hora, kolorovaná litografie, 1815. Christian Friedrich Sprinck, Dostupné online: https://www.europeana.eu/cs/item/440/item_RPAJW3RTYZCA4EYKVVZ6GU45UI5O3PJTH (4. 11. 2021).

U většiny českých hradů nevíme s jistotou, kdo byl jejich zakladatelem, tj. stavebníkem. Často za něj považujeme osobu, která se dle sídla jako první psala. V uvedených případech se však nejedná o přímý důkaz, který by přímo pomohl ztotožnit první osobu spjatou s místem s osobou stavebníka. Jsou však v našem prostředí známy i případy, kdy je stavebník zcela nezpochybnitelný, neboť získal ke stavbě hradu povolení od panovníka či jiné osoby.¹ Zda se však jednalo o jev standardní nebo ojedinělou situaci je ovšem otázkou diskuze.² Ve zcela výjimečných případech se jméno stavebníka dozvíme z epigrafických památek, které jsou součástí samotné stavby.³

¹ Richard KREJČÍK, *Povolování stavby hradů*, In: Hláška, Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka XII., 2001, č. 2, s. 22–24.

² K tématu např. Vratislav VANIČEK, „Právo na hrad“ a hradní regál – hodnocení souvislostí revindikačních sporů ve 13. století v českých a alpských zemích, In: Marcell Antoniewicz (ed.), *Zamki i przestrzeń społeczna w Europie środkowej i wschodniej*, Warszawa 2002, s. 24–50. Dostupné též online: <http://people.fsv.cvut.cz/~vanicvr1/studie/6studie.pdf> (18. 4. 2021); Marek STARÝ, *Existoval ve středověkých Čechách tzv. hradní regál?: několik úvah o rozsahu panovnických práv ve středověku*, In: *Právněhistorické studie* 41, (2012), s. 141–154; Robert ŠIMŮNEK, *Reprezentace české středověké šlechty*, Praha 2013, s. 24.

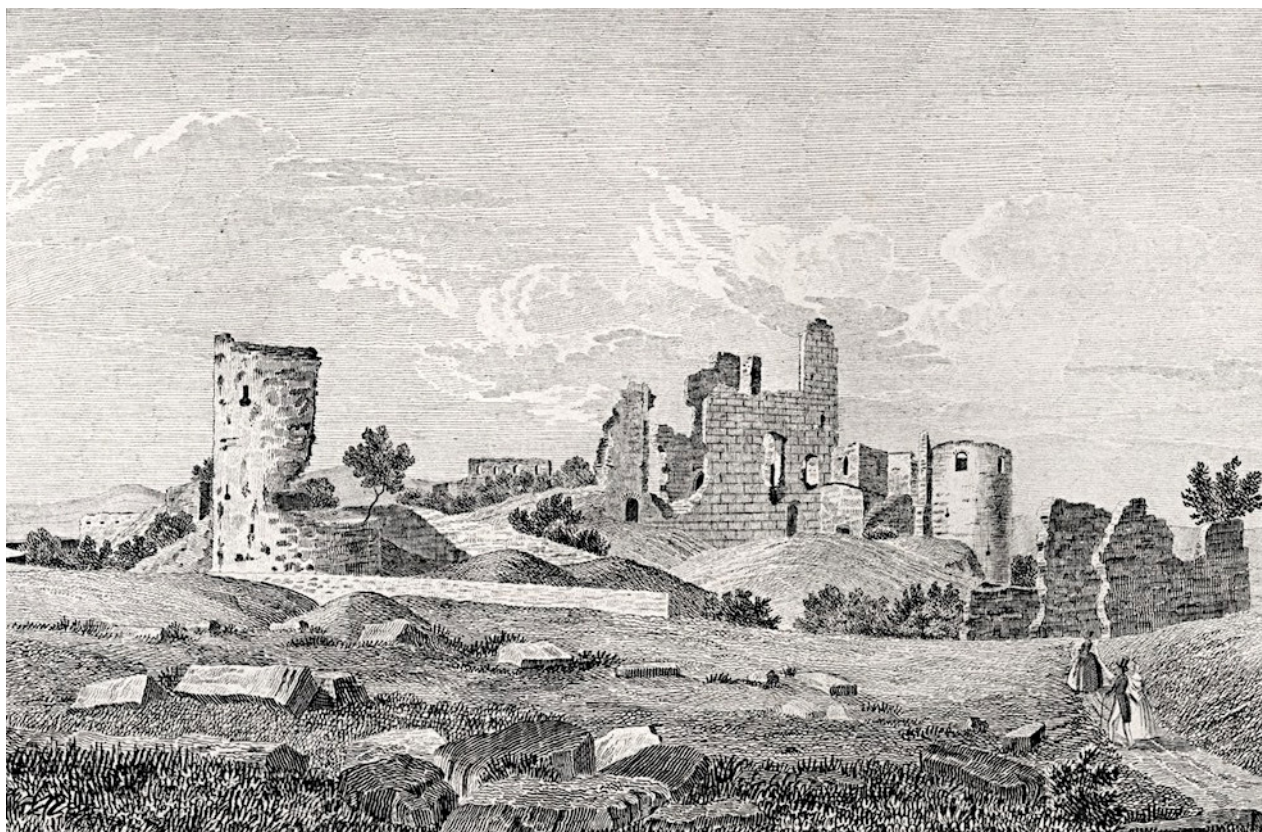
³ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XV*. Praha 1927, s. 15.

Jednou z osob, jež lze naprosto nezpochybnitelně ztotožnit s počátky konkrétního hradu, je postava Jana Ilburka z Vřesovic, zakladatele hradu Doubravská hora. V tomto příspěvku se zaměříme právě na jeho osobu, první zmínky o hradu, který založil, a současně na význam tohoto hradu a osobnosti Jana Ilburka z Vřesovic pro dějiny celého jeho rodu.

Jan řečený Ilburk z Vřesovic, vnuk slavného husitského válečníka Jakoubka z Vřesovic a syn Jana z Vřesovic, byl jedním z pěti bratrů. Jeho sourozenci byli Jaroš, Jakub, Jindřich a Jan.⁴ Jan Ilburk se poprvé v písemných pramenech objevil po boku svého bratra Jaroše, když společně vypovídali roku 1455 nepřátelství saskému knížeti Fridrichovi.⁵ Předpokládáme, že nebyl o mnoho mladší než jeho bratr Jaroš a nejspíš se stejně jako on narodil v průběhu 30. let 15. století. Proč se honosil přízviskem Ilburk, který připomíná jméno rodu pánů z Ilburka, je záhadou. Snad mohla z uvedeného rodu pocházet jeho matka. Nevíme však, zda můžeme potencionální man-

⁴ O rodu Vřesovců v pozdním středověku podrobněji Jan BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic († 1462). Cesta chudého moravského rytíře k vládě nad severozápadními Čechami*, České Budějovice 2016.

⁵ *Quellen und Urkundenbuch des Bezirkes Teplitz-Schönau bis zum Jahre 1500*, (ed.) August MÜLLER, Prag 1929 (dále jen QUBT), s. 152.

2) Doubravská Hora, litografie, 1844.

Převzato z knihy: Franz Alexander Heber, *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser*, Prag 1884, s. 92a.

želku Jana z Vřesovic z rodu Ilburků ztotožnit s jeho jedinou doloženou manželkou Kateřinou.⁶ Nejspíš již krátce poté, co Janův děd Jakoubek předal královně Johaně město Teplice, se stal Jan Ilburk teplickým hejtmánem.⁷

Během sporů děda Jakoubka a otce Jana s Vilémem z Bukoviny a jeho manželkou Anežkou o Štědrý hrádek na počátku 60. let 15. století se Jan pochopitelně zastával členů své rodiny.⁸ Jistě nebudeme daleko od pravdy, když budeme tvrdit, že během poděbradských válek stál Jan Ilburk na straně krále Jiřího a po jeho smrti setrval v boji proti Matyáši Korvínovi na straně nového krále Vladislava. Jan rozhodně nebyl členem zelenohorské jednoty, jak tvrdí Jurok, který jej omylem považuje za příslušníka rodu Ilburků.⁹

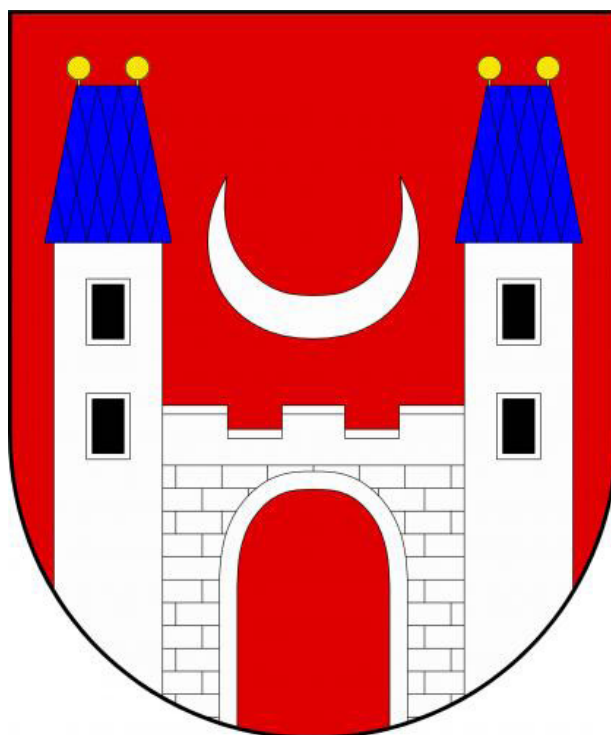
Klíčový byl pro Jana Ilburka rok 1467, kdy došlo k rozdělení rodových majetků mezi pět bratrů z Vřesovic. Jeho majetky se staly Strupčice, Žalany s dvorem, les Dubí, který dosud náležel ke kostomlatskému panství, Chouč, Liběšovice, Roudníky,

⁶ Srovnej Jan BOUKAL, *Jan z Vřesovic († 1478). Ve stínu slavného otce*, In: *Památky – příroda – život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska* 48, 2015, č. 3, s. 8.

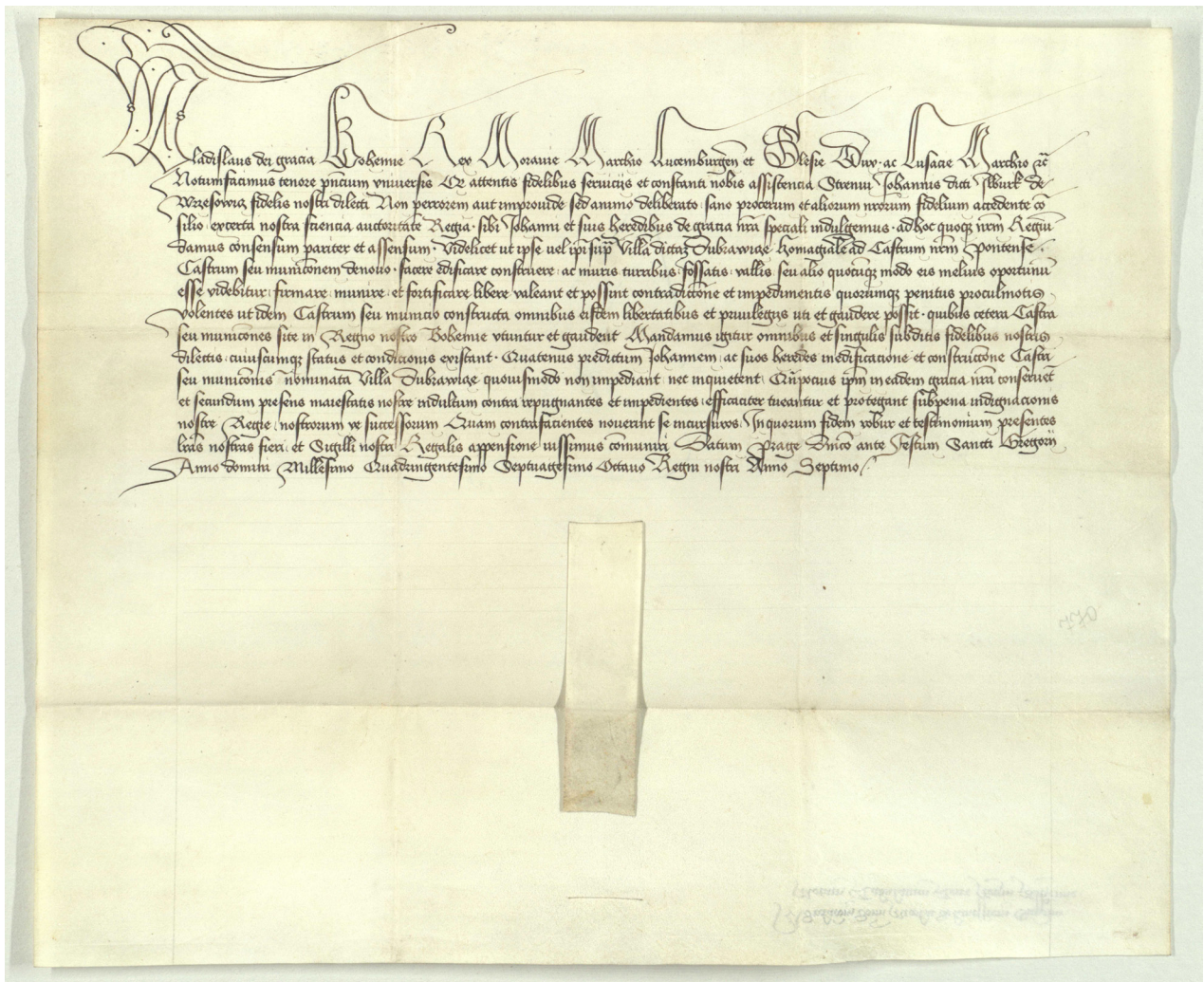
⁷ Srovnej Hermann HALLWICH, *Töplitz. Eine deutschböhmisches Stadtgeschichte*, Leipzig 1886, s. 95.

⁸ *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské* (dále jen AČ) III., (ed.) František PALACKÝ, Praha 1884, s. 570.

⁹ Jiří JUROK, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku. Majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní reprezentace šlechty a feudality v českém státě ve 13. – první polovině 17. století*, Nový Jičín 2000, s. 87.

3) Znak městečka Strupčice. Wikipedia Commons.

4) Povolení ke stavbě hradu Doubravská Hora z roku 1478. Národní archiv (NA), Úřad desk zemských-listiny (ÚDZ-L), i. č. 770.

Věštany a vinice zvaná Obruská. Oproti svým bratrům nadržel tehdy žádný hrad ani tvrz.¹⁰

V říjnu roku 1473 se Jan Ilburk účastnil setkání s královnou vdovou Johanou z Rožmitálu v Teplicích, o čemž se dozvídáme z listu saských knížat, v němž píše o svých sporech s Jindřichem z Rabštejna. Důvodem tohoto setkání bylo vyřešení napjaté situace mezi Rabštejnem a Johanou z Rožmitálu. Rabštejn byl v uvedené době straníkem Matyáše Korvína a bylo mu lhostejné, že král Jiří a po něm i mladý Vladislav Jagellonský udržovali křehké příměří mezi českým královstvím a saskými knížaty. Po smrti svého bratra Prokopa z Rabštejna, zástavního držitele hradu Osek (Rýzmburk), Jindřich tento hrad zdědil a škodil z něj saským knížatům, dokud knížata tento hrad nedobyla a nepředala jej královně vdově Johance. Rabštejn byl královnou odškodněn, novými vlastníky hradu se stali Kaplířové ze Sulevic a Jindřich pak přesídlil na Ploskovice u Litoměřic. O výsledcích tohoto jednání informoval saská knížata teplický hejtman Jan Ilburk z Vřesovic.¹¹ Po smrti Johany z Rož-

mitálu získal Teplice její syn Hynek Minsterberský, zatím mu však nebyly zapsány do zemských desek.¹² I po smrti královny Johany si Jan Ilburk podržel úřad teplického hejtmana.

V prosinci 1475 psala saská knížata Janu Ilburkovi stížnost na saského rytíře Valčíka z Bärensteinu, na kterého si pak stěžovali i Janovu bratru Jarošovi z Vřesovic a Kyšperka a jejich sousedu Těmovi z Koldic. V Krušnohoří a přilehlém podhůří dotčený Valčík často kradl, zejména koně. Valčík psal záhy Janu Ilburkovi a snažil se ospravedlnit. Konflikty mezi saskými knížaty a českými šlechtici (mezi nimiž byl i Jan Ilburk) na straně jedné a Valčíkem na straně druhé se pak táhly po dobu několika let.¹³ Koncem listopadu 1477 vyslala saská knížata do Teplic svého služebníka Jana Weikharda se zprávou pro Jana

¹⁰ *Teplická do roku 1848*, Teplice 1969, s. 34. Podle Hallwicha se teprve tehdy stal Jan Ilburk teplickým hejtmanem. Viz H. HALLWICH, *Töplitz*, s. 96; František BENEŠ, *Johana z Rožmitálu a královna Johana*, In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 7*, 1978 s. 236.

¹¹ P. PEER, *Dějiny Teplická do roku 1848*, s. 34; Ondřej FELCMAN – Radek FUKALA (edd.), *Poděbradové. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008, s. 103, 320.

¹² QUBT, s. 162–163, 168–169, 256. Ještě v roce 1479 si Jan Ilburk stěžoval saským knížatům na Valčíka. H. HALLWICH, *Töplitz*, s. 95–96; U. TRESP, *Nachtbarschaft zwischen Erbeinung und Hegemoniestreben*, s. 54.

¹⁰ Národní archiv (NA), Úřad desk zemských-listiny (ÚDZ-L), i. č. 474; QUBT, s. 343–345.

¹¹ QUBT, s. 160–161; August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XIV*. Praha 1923, s. 174–175 a 376; Přemysl PEER, *Dějiny*

5) Pohlednice zachycující palác s vestavěnou restaurací na Doubravské Hoře, počátek 20. století.
Foto: autor neznámý, soukromá sbírka.

Ilburka. Jan měl tohoto hosta v Teplicích uvítat a vpustit jej do místních teplých lázní.¹⁴

Od roku 1476 se snažil Jan Ilburk získat pražský dům U Půl-měsíce, který patřil jeho dědu Jakoubkovi a otci Janovi. Právě otec Jana Ilburka, Jan z Vřesovic, dům prodal Janovi z Plané a Janu Ilburkovi i jeho bratru Jarošovi vadilo, že byl dům prodán bez jejich vědomí.¹⁵

Během roku 1478 potvrdil král Vladislav knížeti Hynkovi Minsterberskému držbu Teplic, z čehož záhy vyplynuly značné problémy.¹⁶ Téhož roku si Jan Ilburk z Vřesovic uvědomil, že mu dosud chybělo nějaké stálé sídlo. Jistě ho příliš netěšilo, že na rozdíl od svých bratrů dosud žádným nedisponoval a pravděpodobně se musel spokojit jen s jakýmsi hejtmanským příbytkem v Teplicích, který mohl být součástí teplického kláštera. Ten snad byl již Ilburkovým dědem Jakoubkem adaptován na šlechtické opevněné sídlo, o čemž může svědčit nedatovaný archeologicky doložený příkop kolem objektu.¹⁷ V březnu 1478 se situace změnila v Ilburkův prospěch. Král Vladislav udělil Janovi privilegium na výstavbu nového hradu či opevnění („castrum seu munitionem de novo facere“) na Doubravské hoře nad Teplicemi, blízko vsi Doubravice, jež byla manstvím mosteckého hradu. Snad již od časů Janova

děda Jakoubka zde stálo nějaké drobné opevnění. Nový hrad mohl být opevněn hradbami a opatřen věžemi, příkopy a valy a měl sloužit nejen Janovi, nýbrž i jeho dědicům. Pro jagellonské období se jedná o písemnost zcela výjimečnou, neboť v této době hrady spíše již zanikaly, než že by vznikaly zcela nové. Většina šlechticů spíše výrazně přestavuje svá sídla staršího původu a doplňuje je o moderní reprezentační i fortifikační prvky, mnozí šlechtici však také žijí v městských domech a vůbec nemají potřebu sídlit na hradě či na tvrzi.¹⁸ Na podzim téhož roku, tedy po smrti Janova otce Jana, došlo k jakýmsi bližší nespecifikovaným, patrně majetkovým sporům mezi Jindřichem z Vřesovic a jeho bratry, tedy i Janem Ilburkem. Nakonec byli rozsouzeni tak, že mají své majetky držet společně.¹⁹

Jarní měsíce roku 1479 se staly dobou, během níž řešil komorní soud při mezi Hynkem Minsterberským a Janem Ilburkem z Vřesovic.²⁰ Kníže Hynek vinil Jana Ilburka z porušení přísahy, tedy jinak řečeno tvrdil, že Jan Ilburk je nečestný.

¹⁴ QUBT, s. 166.

¹⁵ Josef TEIGE, *Základy starého místopisu pražského (1437–1620) I. Staré město pražské I*, Praha 1910, s. 403.

¹⁶ QUBT, s. 168.

¹⁷ Srovnej Michal B. SOUKUP, *Několik poznámek o archeologii vrcholného středověku a raného novověku v Teplicích*, In: *Zprávy a studie regionálního muzea v Teplicích* 30, Teplice 2014, s. 121–122.

¹⁸ Národní archiv (NA), Úřad desk zemských-listiny (ÚDZ-L), i. č. 770; QUBT, s. 166–167; *Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480*, (ed.) A. SEDLÁČEK, Praha 1914, s. 296; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIV.*, s. 144; Friedrich BERNAU, *Studien und Materialien zur Specialgeschichte und Heimatkunde des deutschen Sprachgebiets in Böhmen und Mähren*, Prag 1903, s. 657; H. HALLWICH, *Töplitz*, s. 100; P. PEER, *Dějiny Teplicka do roku 1848*, s. 34. Ke stavbě, přestavbám a zánikům hradů v uvedeném období viz Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích 2. Šlechta*, Praha 1994, s. 141–156;

¹⁹ AČ VII, s. 518–519; R. ŠIMÚNEK, *Reprezentace české středověké šlechty*, s. 24.

²⁰ AČ IV, s. 326–328; H. HALLWICH, *Töplitz*, s. 103–104; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIV.*, s. 151, Simona KOTLÁROVÁ, *Páni z Rožmitálu*, České Budějovice 2008, s. 35. Srovnej P. PEER, *Dějiny Teplicka do roku 1848*, s. 34.

6) Pohlednice zachycující palác s vestavěnou restaurací na Doubravské Hoře, 1928. Foto: autor neznámý, soukromá sbírka.

Jan Ilburk měl údajně po smrti královny-vdovy Johany odjet do Poděbrad, kde se prý zavázal knížatům Hynkovi a Jindřichovi službou a poté se měl vrátit do Teplic. Když však v inkriminované době minsterberská knížata po Janovi žádala, aby svolal lid z Teplic a donutil jej k přísaze minsterberským knížatům, Jan Ilburk v tu chvíli na svou přísahu v Poděbradech zapomněl (pokud k ní vůbec došlo) a tvrdil, že se nikdy nezavázal službou nikomu jinému nežli nebožce královně Johaně. Z výpovědí knížecích svědků si nic nedělal, neboť to prý byli „kniežecí úředníci, služebníci a náchlebníci, a že oni jeho cti osvědčiti nemohú“. Rozsudek zněl v Ilburkův prospěch a zdá se, že knížeti Hynkovi skutečně žádnou přísahu neucínil. Jan se měl posléze dostavit do Prahy, aby zde byla jeho čest, již se týkal Hynkův pňhon, očištěna.²¹

V roce 1480 již Jan Ilburk teplickým hejtmanem patrně nebyl. Dle Hallwicha získal někdy v průběhu tohoto roku tvrz Předboř a části vsí Bžany a Černice. S ohledem na to, že dotčenou tvrz měla po Ilburkově smrti zakoupit jeho manželka, se nabízí dvě možná vysvětlení tohoto Hallwichova tvrzení. Buď se Hallwich spletl, anebo Jan Ilburk o tvrz záhy přišel.²² Na jaře roku 1480 zapsal Jan Ilburk Jindřichu Šanovcovi ze Šanova dvory v Hostěnicích, Řepnici a Záhořanech.²³

²¹ Srovnej Jana JANISOVÁ, *Delikt Urážka na cti v českém a moravském zemském právu. Právní normy a právní praxe*, In: Tomáš Borovský – Dalibor Janiš – Michaela Malaníková (edd.), *Spory o čest ve středověku a v raném novověku*, Brno 2010, s. 76.

²² H. HALLWICH, *Töplitz*, s. 105.

²³ AČ XXXVII/2, s. 1631.

V březnu roku 1481 řešil komorní soud spor mezi Janem Ilburkem a Lukášem Podvinským z Lerojed. Lukáš Podvinský vinil Ilburka i jménem jakéhosi Vespesiána, neboť kvůli Ilburkově „nevyváženie“ (tj. nejspíš zanedbání či přehlížení něčeho) přišli oba o své statky. Škody měl oběma poškozeným způsobit jakýsi Vrchota, patrně Janův klient. Jan Ilburk uznal svou vinu a chtěl učinit nápravu. Oběma žalujícím měl poté, co se smíří s Vrchotou, vyplatit odškodné.²⁴ Během zbrojení českých vojsk na podzim tohoto roku, chystajících se do boje proti bamberskému biskupovi Filipovi z Henneberga, se objevují blíže neznámí „čtyři Jakoubkové“ (tj. Vřesovci), přičemž jedním z nich mohl být i Jan Ilburk.²⁵

V polovině prosince 1481 požádal Jan Ilburk krále Vladislava o povýšení jeho vsi Strupčice na městečko. Král Vladislav Janu Ilburkovi vyhověl a udělil městečku právo týdenního trhu každý čtvrtek, znak, který mohli Strupčičtí užívat na svých pečetích, a právo pečetit zeleným voskem. Ve znaku Strupčic se dodnes nachází brána se dvěma věžemi a půlměsíc, erbovní znamení Vřesovců.²⁶

Teprve koncem června roku 1482 byly dořešeny Ilburkovy spory o pražský dům U Půlměsíce, a to v jeho neprospěch.

²⁴ AČ VII, s. 562.

²⁵ *Politische Korespondenz des Kurfürsten Albrecht Achilles III.*, (ed.) Felix PRIEBATSCH, Leipzig 1898, s. 104; Jiří JÁNSKÝ, *Kronika česko-bavorské hranice V*, Domažlice 2005, s. 22; Třz, *Hroznotovci a páni z Gutštejna*, Domažlice 2009, s. 172.

²⁶ *Codex iuris municipalis IV/2.*, (ed.) Antonín HAAS, Praha 1960, s. 229–230; Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 7*, Praha 2008, s. 133.

7) Pohlednice zachycující restauraci vestavěnou do zříceniny Doubravské Hory, 1950. Foto: autor neznámý, sbírka autora.

Ilburk se sice stále odkazoval na své dědické právo k uvedenému domu, ovšem neuspěl, neboť vlastníci domu prokázali oprávněnost své držby prodejní listinou vydanou Ilburkovým otcem.²⁷ V blíže nespecifikované době si měl Zdeněk Lev z Rožmitálu nadělat dluhy u jistého Jana Dobřenského, Rybského a knížat (Minsterberských?), přičemž Jan Ilburk byl jistcem (ručitelem) těchto dluhů. Jan Ilburk za Rožmitála zaplatil nejspíš někdy na sklonku svého života. Jeho peníze se mu však již nevrátily.²⁸

Jan Ilburk z Vřesovic zemřel v polovině osmdesátých let 15. století, neboť v půhonu Martina z Dřeni z roku 1485 je již nazýván nebožtíkem. Martin poháněl z blíže neznámých příčin vdovu po Janovi Ilburkovi Elišku z Landštejna. Shodou okolností se jedná o vůbec první zmínku o Ilburkově manželce.²⁹ V květnu 1486 hnala Eliška z Landštejna před komorní soud dosud žijící bratry jejího nebožtíka manžela,

²⁷ J. TEIGE, *Základy starého místopisu pražského (1437–1620) I. Staré město pražské I*, s. 403–404.

²⁸ AČ X, s. 456. Dluhy po Rožmitálovi pak roku 1492 vymáhal Ilburkův syn Vilém.

²⁹ *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum. Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých I*, (ed.) JOSEF EMLER, Praha 1870, s. 191; QUBT, s. 174–175; Viktorin Kornel ze Všehrd, *Knihy dewatery o práwíech a súdiech i o ds-kách země Česke*, (ed.) FRANTIŠEK PALACKÝ Praha 1841, s. 129; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIV*, s. 145. Dle Sedláčka zemřel až v roce 1486, což není pravda. Eliška z Landštejna byla nejspíš dcerou Jana Střelečka z Landštejna na Borotíně, a tudíž sestrou Viléma Zuba z Landštejna a Jaroslava z Landštejna. Viz Miroslav MILEC, *Zubové z Landštejna a z Borotína*, In: *Jihočeský Herald. Časopis o historii a pomocných vědách historických*, Mimořádné číslo 2007, díl II, s. 18.

tedy Jaroše, Jakuba, Jindřicha a Jana. Bratři z Vřesovic totiž usilovali o majetky po zemřelém Janu Ilburkovi. Pochopitelně neuspěli, neboť vdova Eliška si útoky na sebe a své děti nenechala líbit. Dokázala, že jí náleží jako věno plat ze vsi Strupčice o částce 1000 zlatých a též obhájila jakési dva majestáty a kšaft jejího nebožtíka manžela. Dle kšaftu měli Janovi dědicové („sirotci“) nadále držet nějaké své statky, které již drželi, a dále si měli rozdělit dědictví po otci, což byly celkem 2/3 veškerého majetku Ilburků (Doubravských) z Vřesovic. Zbývající 1/3 měla zůstat vdově Elišce z Landštejna, aby mohla slušně dožít.³⁰ Je zajímavé, že se v tomto zápisu z register komorního soudu hovoří o sirotcích. Je nám totiž známo pouze jedno dítě Jana Ilburka a Elišky, a to jejich syn Vilém. Ten měl tedy patrně ještě nějakou sestru či sestry. Na počátku roku 1486 dovolil král Vladislav bratřím Felixovi a Kryštofovi z Fictumu, aby nyní, když byl Jan Ilburk z Vřesovic po smrti, vyplatili někdejší vsi teplického kláštera Trnovany, Šanov, Bořislav, Bílku a Kvítkov.³¹ V roce 1487 přikoupila Eliška z Landštejna k Doubravské hoře Předboř, aby tak rozšířila panství svého synka Viléma.³²

Samotný Jan Ilburk z Vřesovic se v souvislosti s jím založeným hradem připomíná pouze třikrát, z toho poprvé v povolení ke stavbě hradu.³³ Znovu se v souvislosti s Doubravskou

³⁰ AČ VIII, s. 434. Srovnej UBT, s. 177.

³¹ Národní archiv (NA), Úřad desk zemských-listiny (ÚDZ-L), i. č. 773; QUBT, s. 173–174.

³² QUBT, s. 177–178; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIV*, s. 145. Dle Hallwicha však byla Předboř Eliščiným vdovským sídlem: H. HALLWICH, *Töplitz*, s. 120.

³³ Viz poznámka 18.

8) Hrad Doubravka, stav objektu před záchranou, obnovou a dostavbou, 1966. Foto: AVZO TŠČ ČR Teplice hrad Doubravka, p. s.

9) Hrad Doubravka, stav objektu před záchranou, obnovou a dostavbou, 1966.

Foto: AVZO TŠČ ČR Teplice hrad Doubravka, p. s.

horou objevuje až během svého sporu s Lukášem z Lerojic, kdy se nazývá sezením „na Dúbravské Hoře“, z čehož lze odvodit, že nejpozději tehdy byl hrad obyvatelný.³⁴ V témže roce je králem Vladislavem v privilegii pro Strupčické označen jako „statečný Jan Ilburk z Vřesovic na Dúbravské Hoře“.³⁵ Hrad Doubravská hora je ještě zmíněn za Janova života v souvislosti s jinou osobou, a to jistým krčmářem Tochem, který měl žít roku 1483 v Teplicích „pod zámeckým vrchem“.³⁶

Pro potomky Jana Ilburka z Vřesovic měl jím založený hrad nesmírný význam, neboť dal jméno celé rodové větvi, která se stala nejvýznamnější odnoží rodu Vřesovců. Syn Jana Ilburka Vilém se stal královským prokurátorem a na sklonku života dokonce na krátkou dobu i podkomořím jakožto náhrada za bratrance Jakuba Kyšperského z Vřesovic zesnulého v bitvě u Moháče.³⁷ Nejstarší syn Viléma Doubravského Volf z Vřesovic je pravděpodobně nejúspěšnější postavou svého rodu. Do světa vrcholné politiky vstoupil nejspíše zásluhou otce Viléma již v mladém věku. Nejprve zastával úřad purkrabího

³⁴ Viz poznámka 24.

³⁵ Viz poznámka 26.

³⁶ QUBT, s. 173.

³⁷ Jan BOUKAL, *Počátky rodu erbu půlměsíce. Rytíři z Vřesovic v pozdním středověku*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce obhájené na Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2015, s. 138–146.

10) Hrad Doubravka, stav objektu před záchranou, obnovou a dostavbou, 1966. Foto: AVZO TSC ČR Teplice hrad Doubravka, p. s.

Pražského hradu, posléze byl podkomořím královny Anny a od roku 1547 až do své smrti roku 1569 zastával úřad nejvyššího písaře. Od roku 1561 se navíc honosil titulem prezidenta české komory. Volf značně rozšířil rodové majetky. Po otci zdědil Doubravskou horu a záhy po svém vzestupu k ní přikoupil Teplice a Krupku. Zaslouhou Volfa z Vřesovic došlo k obnově někdejší slávy teplických lázní. Volf před smrtí odkázal majetky svým dcerám a bratru Bernardovi, neboť Volfův jediný syn zemřel ještě za jeho života. Bernard bratra o mnoho let nepřežil.³⁸ Dalším ze synů prokurátora Viléma byl Václav z Vřesovic, rada komorního soudu a později komorník arciknížete Ferdinanda. Ve své době vlastnil jednu z největších knihoven, přičemž některé ze svazků z jeho knihovny se dochovaly dodnes. Většinou se jednalo o knihy s teologickou tematikou. Poté, co u sebe doma nechal vytisknout text české konfese, ovšem upadl v nemilost. Zbytek svého života strávil studiem alchymie.³⁹ Dalším ze synů Viléma z Vřesovic byl Šebestián, známý v české historiografii zejména z procesu s Jiřím a Ladislavem z Lobkovic. Jiný z bratrů, Albrecht z Vřesovic po sobě zanechal úspěšného syna Jana. Ten byl nejprve hejtmanem hradeckého kraje, poté nejvyšším lovcím

³⁸ H. HALLWICH, *Töplitz*, s. 135–175.

³⁹ Vlasta FALTYSOVÁ – Vladislav KOTEK, *Knihovna Václava Vřesovce z Vřesovic*, In: Vlasta Faltysová (ed.), *Rukověť tištěných knihovnických fondů Národní knihovny České republiky od prvotisků do konce 19. století*, Praha 2006, s. 195–197.

11) Hrad Doubravka, stavební obnova, 1969. Foto: AVZO TSC ČR Teplice hrad Doubravka, p. s.

a nakonec karlštejským purkrabím. Janovými syny byli Volf Ilburk a Vilém. Zatímco Volf Ilburk proslul zejména jako voják, který velel mnohým bitvám s Turky v Uhrách a poté se na vysokých vojenských pozicích účastnil třicetileté války na císařské straně, jeho bratr Vilém byl nejprve královským číšníkem a poté kutnohorským mincmistrem. Za věrné služby Habsburkům byli uvedeni bratři povýšeni do českého panského stavu, v roce 1622 byli povýšeni mezi říšské pány a roku 1628 se dokonce stali říšskými hrabaty. Nedlouho poté však oba zemřeli. Vilémův syn Jan Vejkhart, který bojoval za „Potopy“ ve vojsku švédského krále proti Polákům, což se mu stalo osudným, neboť v uvedené válce zemřel, se tak stal posledním mužským členem Doubravské větve Vřesovců.⁴⁰ V té době však již hrad Doubravská hora rodu Vřesovců mnoho let nepatřil, neboť od 70. let 16. století měl různě zástavní držitele a od roku 1586 byl majetkem Vchynských.⁴¹

Pozastavme se ovšem ještě nad možností poznání stavební podoby hradu Doubravská hora v době jeho vzniku. Jan Ilburk pověřil vypracováním projektu své pevnosti a vedením stavebních prací nejspíše nějakého mistra ze sousedního Míšeňska, čemuž napovídají na hradě doložené okenní

⁴⁰ J. BOUKAL, *Počátky rodu erbu pŕlmesíce*, s. 148; Peter ENGLUND, *Nepřemožitelný. Historie první severní války*, Praha 2004, s. 288–299, 394–395. Radek FUKALA, *Konec zimního království a poslední ohniska odporu*, České Budějovice 2016, s. 195–197.

⁴¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady XIV*, s. 145–146.

12) Hrad Doubravka, celkový pohled, 2008. Foto: Jan Koloc, NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem.

výklenky zaklenuté sklípkovými klenbami. Za života Jana Ilburka z Vřesovic působil v blízké Krupce stavitel Konrád Pflüger zvaný mistr Kunz, a lze tak vyslovit domněnku, že mohl být oním neznámým stavitelem hradu právě on. Tomáš Durdík uvažoval o stavební huti Arnolda Westfálského. Hrad o půdorysu protáhlého mnohoúhelníku byl v rozích opatřen bateriovými věžemi s jednou výjimkou, a tou bylo západní nároží vyzděné oblé. Jak naznačuje nejnovější bádání, uvedené bateriové věže ovšem pocházejí asi až ze 2. poloviny 16. století, a nelze je tudíž spojit se stavební činností z doby Jana Ilburka, nýbrž až jeho potomků (snad až Volfa z Vřesovic, jak se domnívají L. Sláma a J. Daňourková). Dendrodata z trámku v jedné z věží pocházejí dokonce až z doby kolem roku 1600, tedy z období Vchynských. Charakter opevnění (s výjimkou obvodové hrady) tudíž v době počátků hradu nelze příliš poznat. Jan Ilburk však určitě nechal vybudovat velký hradní palác, o němž lze na základě dochované ikonografie z doby před historizující přestavbou tvrdit, že byl minimálně dvoupatrový a přiléhá k hradbě. Kastelolog Otto Piper přirovnával palác Doubravské hory k palácům durynského Greifensteinu a hesenského Marburgu. Vestavba restaurace ovšem objekt znehodnotila natolik, že můžeme stěží poznat jeho podobu. V patře byl palác zaklenut prostými křížovými klenbami. F. A. Heber si během své návštěvy hradu povšiml dvou studní

a rozsáhlého klenutého sklepení, leč obojí mohlo být mladšího data. O předhradí prakticky nic nevíme.⁴²

Humanistický básník Tomáš Mitis, který v polovině 16. století vychovával mladého Viléma Vřesovce, syna Volfa Vřesovce, který byl Ilburkovým vnukem, obdařil Jana Ilburka ve své básni *De thermis Teplicensibus* mnoha skvostnými přídomky. Nejenže vystavěl hrad, jehož „*vysoké hrady ... se málem k nebesům tyčí*“, ale sám měl být „*moudrý, statečný, výmluvný,*

⁴² Franz Alexander HEBER, *České hrady, zámky a tvrze II. Severní Čechy*, Praha 2006, s. 67; Dobroslava MENCLOVÁ, *České hrady II.*, Praha 1972., 437–440, s. 172; Tomáš DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999, s. 119–120; Týž, *Hrady s bateriovými věžemi v Čechách*, In: Časopis Společnosti přátel starožitností 117, č. 2, 2009, s. 70–71; Jiří KUTHAN, *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců. Díl první – Král a šlechta*, Praha 2010, s. 437; Jiří ŠEDIVÝ, *Hrady na české straně*, In: Vlastimil Pažourek (ed.), *Hrady na hranici Čechy – Sasko*, Děčín 2012, s. 48–51; Milada RADOVÁ – Oldřich RADA, *Kniha o sklípkových klenbách*, Praha 1998, s. 172; Lukáš SLÁMA – Jaroslava DAŇOURKOVÁ, *Doubravská Hora. Renesanční zámek pevnostního typu, nebo barokní staro-holandská pevnostní škola?* In: Lidé a hrady: bastionové pevnosti a jejich život, České Budějovice 2020, s. 11–31. Dendrodata viz: Databáze datovaných objektů – Dendrochronologie.cz. Dostupné online: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1pcNCqRSMKne7i960-wXOkWSJasq5RmSiAa-B3tB_LtIA/edit#gid=1153557557 (20. 4. 2021). Výběrový přehled ikonografie hradu viz https://www.hrady-zrizeniny.cz/s_doubravska_hora.htm (24. 6. 2021); Otto PIPER, *Burgenkunde. Bauwesen und Geschichte der Burgen*. München 1912, s. 422.

13) Bateriová věž hradu Doubravská Hora, 2012. Foto: Jan Boukal.

slavný a zahnutý poctami králů“.⁴³ Místy ve snaze zalíbit se Vřesovcům jistě přeháněl, ale i tak můžeme bezpochyby Jana Ilburka z Vřesovic z kariérního hlediska považovat za nejúspěšnějšího ze všech pěti bratrů Vřesovců. Podle Josefa Petráně byl Jan Ilburk dokonce během svého života oprávněn k tomu, aby se mohl stát příslušníkem panského stavu.⁴⁴ Přestože se tak

nestalo, bylo to právě potomstvo Jana Ilburka, z něhož vzešli ti nejmocnější z Vřesovců, kteří se stali pány a hrabaty. A kolébkou jejich rodové moci se stal právě hrad Doubravská hora.⁴⁵

⁴³ Tomáš MITIS, *O lázních teplických*, (ed.) B. RYBA, Teplice 1980, s. 10–11, 32–33; H. HALLWICH, *Töplitz*, s. 101–102.

⁴⁴ Josef PETRÁŇ, *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, In: Acta universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1, Studia historica XIV, Praha 1976, s. 48.

⁴⁵ Studie využila databázi Czech Medieval Sources online, kterou poskytuje výzkumná infrastruktura LINDAT/CLARIAH-CZ (<https://lindat.cz>) podporovaná MŠMT ČR (projekt č. LM2018101).